

<https://doi.org/10.15407/np.70.144>
УДК 342.5(477):342.7-049.65]“364”

Майя Іванова,

науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: ivanova@nbuv.gov.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0243-3478>

Юрій Іванов,

кандидат юридичних наук, доцент, начальник відділу,

Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, Україна

e-mail: ombudsman.kiev@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6947-7873>

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність теми цієї праці зумовлена виникненням нових напрямів діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, пов'язаних з воєнним станом. Автори акцентують увагу на обов'язку держави у створенні необхідних і достатніх умов для реалізації механізму захисту прав та свобод людини і громадянина; розкритті правового статусу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; визначенні його повноваження; розкритті підстави та порядку звернення до Уповноваженого. Методологія дослідження ґрунтується на системному та структурному підходах, на методах порівняльного, історичного, юридичного аналізу, включно з міждисциплінарним підходом. Наукова новизна полягає в інформуванні громадян щодо діяльності Уповноваженого, узагальненні нормативно-правових актів, у яких визначається роль Уповноваженого в забезпеченні конституційних прав людини і громадянина, встановленні конкретних механізмів забезпечення захисту та поновленні прав і свобод людини і громадянина. У висновках наголошено, що повномасштабна воєнна агресія Російської Федерації посилила актуальність питань у забезпеченні конституційних прав людини і громадянина.

Ключові слова: омбудсман, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, права людини, захист конституційних прав, воєнний стан, парламентський контроль.

Постановка проблеми. У будь-якій демократичній державі права людини є найвищою соціальною цінністю. Становлення України як демократичної, правової, соціальної держави залежить від багатьох факторів, серед яких одним із головних є механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Аналіз останніх публікацій засвідчує, що до питання діяльності омбудсмена зверталися такі вітчизняні вчені, як Д. Голосніченко, О. Марцеляк, О. Майданник, Г. Муляр, Л. Рябовол та інші науковці. Публікації закордонних дослідників також підтверджують актуальність цього питання. А. Раптіс (A. Raptis) та інші зазначають, що в центрі уваги омбудсмена мають бути громадяни, і відповідно його діяльність повинна бути орієнтована на потреби громадян [1]. Х. Браян (H. Brian) звертає увагу на системні порушення прав громадян, тож завданням омбудсмена є доведення таких питань до адміністративних органів [2]. Г. Лука (G. Luka) вказує, що головною метою діяльності омбудсмена є контроль за законністю роботи органів державного управління, такий контроль є доступнішим та «м'яким», що відповідає принципам демократії та верховенства права [3]. Дослідники, вивчаючи питання діяльності омбудсманів, переважно доходять висновків, що основні функції та незалежність омбудсманів є однаковими, але деякі з них залежать від впливу політичних партій. Такої думки, зокрема, дотримуються Ю. Дальвік, А. Пон-Вайдінгер, М. Коллеггер, (Julia Dahlvik, Axel Pohn-Weidinger, Martina Kollegger) [4]. Д. Янг (D. Uang) провела дослідження 64 країн (або регіонів) Європи та Азії за 9-ма ключовими пунктами в питаннях призначення, звільнення, терміну повноважень, прав та обов'язків, імунітету та бюджету омбудсманів [5]. У цьому контексті наголосимо, що міжнародна практика у системі гарантій прав людини підтвердила важливість існування інституту омбудсмена, який є ефективним механізмом у відновленні порушених прав.

Виклад основного матеріалу. Після проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України і схвалення 1 грудня 1991 р. всенародним голосуванням Акта проголошення незалежності України, найважливішою історичною подією стало прийняття на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Конституції України. Прийняття Основного Закону України закріпило основи її суспільного і державного ладу, засвідчило формування громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави. Конституцією України проголошено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3, ч. 2). У розділі II («Права, свободи та обов'язки людини

і громадянина») Основного Закону України розкриваються основні права громадян та заборони щодо їх порушення, ст. 21 Конституції України встановлюється принцип невідчужуваності та непорушності прав і свобод людини.

В Основному Законі України авторами Конституції, як одним із принципів демократичного суспільства, був запроваджений інститут захисника конституційних прав людини і громадянина – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений). Відповідно до ст. 101 Конституції України парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений, ч. 3 ст. 55 Конституції України кожному гарантує право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого.

Інститут захисту прав людини існує в багатьох державах світу та отримав назву омбудсмен, або омбудсман (від швед. *ombudsman* «представник»). Інститут омбудсмана був створений у Швеції у 1809 р. у відповідь на вимоги парламенту про незалежний контроль за неналежним управлінням у судовій системі та публічній сфері та був призначений для захисту прав осіб від зловживань королівської влади. Згодом цей досвід перейняли й інші країни. Фінляндія у 1919 р. отримала посаду парламентського омбудсмана (*Oikeusasiamies*), Данія у 1955 р. стала третьою країною у світі, яка запровадила інститут омбудсмана (*Folketingets Ombudsman*), у 1962 р. – Норвегія (*Sivilombudsman*). З початку 1960-х років популярність інституту омбудсмана зросла та поширилася в багатьох країнах світу [6].

В Україні основним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність українського омбудсмана є Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (далі – Закон № 776) [7]. Уповноважений діє у відносинах, що виникають при реалізації прав і свобод людини і громадянина між громадянином України, незалежно від місця його перебування, іноземцем чи особою без громадянства, які перебувають на території України, та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами.

У ст. 4 Закону № 776 визначено правовий статус Уповноваженого: Уповноважений є посадовою особою, статус якої визначається Конституцією України, цим та іншими законами України; Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб; діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина; діяльність Уповноваженого не відмінняє їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений є: 1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України; 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина; 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню; 4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі; 5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва у галузі захисту прав і свобод людини і громадянина; 6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод; 7) сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу.

На Уповноваженого, відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання [8], згідно зі ст. 19–1 Закону № 776 покладаються функції національного превентивного механізму (далі – НПМ). Виконуючи функції НПМ, Уповноважений має право відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету відвідування такі місця (перелік не є вичерпним): місця, у яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, у тому числі ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих та доставлених чергових частин органів Національної поліції і т. д.; психіатричні заклади; пункти тимчасового розміщення біженців; приміщення для транзитних пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон; будинки дитини, дитячі будинки-інтернати, притулки для дітей, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, центри соціальної реабілітації дітей з інвалідністю, центри соціально-психологічної реабілітації дітей; психоневрологічні інтернати; геріатричні пансіонати, будинки-інтернати для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю; пансіонати для ветеранів війни і праці; соціально-реабілітаційні центри.

У Секретаріаті Уповноваженого утворюється окремий структурний підрозділ з питань недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. До роботи в цьому структурному підрозділі з додержанням рівного представництва чоловіків і жінок та представництва національних меншин залучаються фахівці різних спеціальностей, які мають належну професійну підготовку. Під час виконання функцій національного превентивного

механізму Уповноважений взаємодіє з Підкомітетом з недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання Комітету проти катувань, утвореним відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, а також із міжнародними організаціями і відповідними органами іноземних держав, діяльність яких пов'язана з цією сферою.

Уповноважений відповідно до положень ст. 22 Закону України «Про захист персональних даних» [9] здійснює контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних. Уповноваженим згідно зі ст. 9 Закону визначаються види обробки персональних даних, що становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних, та категорії суб'єктів, на яких поширюється вимога щодо такого повідомлення. Відповідно до ч. 1 ст. 23 Закону, Уповноважений має такі повноваження у сфері захисту персональних даних: отримувати пропозиції, скарги та інші звернення фізичних і юридичних осіб з питань захисту персональних даних та приймати рішення за результатами їх розгляду; проводити на підставі звернень або за власною ініціативою перевірки володільців або розпорядників персональних даних; 3) отримувати на свою вимогу та мати доступ до будь-якої інформації (документів) володільців або розпорядників персональних даних, які необхідні для здійснення контролю за забезпеченням захисту персональних даних; затверджувати нормативно-правові акти у сфері захисту персональних даних у випадках, передбачених цим Законом; надавати рекомендації щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних, роз'яснювати права і обов'язки відповідних осіб; звертатися з пропозиціями до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо прийняття або внесення змін до нормативно-правових актів з питань захисту персональних даних тощо.

Парламентський контроль за дотриманням права людини на доступ до інформації відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [10] на рівні з тимчасовими слідчими комісіями Верховної Ради України, народними депутатами України здійснюється Уповноваженим.

Відповідно до положень ст. 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [11] Уповноважений у рамках здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав

і свобод людини та громадянина запобігає будь-яким формам дискримінації та здійснює заходи щодо протидії дискримінації, а саме: здійснює контроль за дотриманням принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин, зокрема у приватній сфері; звертається до суду із заявами про дискримінацію з метою захисту суспільних інтересів та особисто або через свого представника бере участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом; проводить моніторинг та узагальнює результати дотримання принципу недискримінації в різних сферах відносин; розглядає звернення осіб та/або груп осіб з питань дискримінації; веде облік та узагальнює випадки дискримінації в різних сферах відносин; вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації, застосування та припинення позитивних дій; надає висновки у справах про дискримінацію за зверненням суду; висвітлює у щорічній доповіді питання запобігання та протидії дискримінації та дотримання принципу недискримінації. Проте Уповноважений не наділений повноваженнями щодо прийняття рішень про притягнення до відповідальності за порушення принципу недискримінації та/або щодо встановлення міри такої відповідальності.

Уповноважений відповідно до статей 16–17 Закону № 776 здійснює свою діяльність на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, які отримує: за зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників; за зверненнями народних депутатів України; за власною ініціативою.

Уповноважений приймає та розглядає звернення громадян України, іноземців, осіб без громадянства або осіб, які діють в їхніх інтересах, відповідно до Закону України «Про звернення громадян» (далі – Закон № 393) [12]. Звернення подаються Уповноваженому в письмовій формі протягом року після виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина. За наявності виняткових обставин цей строк може бути подовжений Уповноваженим, але не більше ніж до двох років. При розгляді звернення Уповноважений: 1) відкриває провадження у справі про порушення прав і свобод людини і громадянина; 2) роз'яснює заходи, що їх має вжити особа, яка подала звернення Уповноваженому; 3) направляє звернення за належністю в орган, до компетенції якого належить розгляд справи, та контролює розгляд цього звернення; 4) відмовляє в розгляді звернення. Статтею 28 Закону передбачено, що Уповноважений відповідно до своїх повноважень здійснює контроль за дотриманням законодавства про звернення громадян.

При поданні звернення необхідно дотримуватись основних вимог до звернення. Так, звернення може бути подано окремою особою (індиві-

дуальне) або групою осіб (колективне) як у письмовій, так і в усній формі. Усне звернення викладається громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри (через скриньку за адресою: вул. Інститутська, 21/8, м. Київ або через регіональні громадські приймальні Уповноваженого), телефон «гарячої лінії» Уповноваженого – 0 800 501 720 та Секретаріату Уповноваженого – 044 2 997 408 та записується (реєструється) посадовою особою. Письмове звернення надсилається поштою на адресу: 01008, м. Київ, вул. Інститутська, 21/8; або передається громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, повноваження якої оформлені відповідно до законодавства. Письмове звернення також може бути надіслане з використанням мережі «Інтернет», засобів електронного зв'язку (електронне звернення) на електронну пошту: hotline@ombudsman.gov.ua. У зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення повинно бути підписане заявником (заявниками) із зазначенням дати. В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявникові може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування кваліфікованого електронного підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається. У ст. 12 Закону № 393 передбачено застереження відповідно до якого дія цього Закону не поширюється на порядок розгляду заяв і скарг громадян, встановлений кримінальним процесуальним, цивільним процесуальним, трудовим законодавством, законодавством про захист економічної конкуренції, Кодексом адміністративного судочинства України, законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про доступ до судових рішень», «Про запобігання корупції», «Про виконавче провадження», «Про адміністративну процедуру»; якщо вирішення питань, порушених у заявах (клопотаннях) і скаргах громадян, належить до предмета регулювання Закону України «Про адміністративну процедуру», вони розглядаються в порядку, встановленому зазначеним Законом України.

Звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, що не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому

загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів. На обґрунтовану письмову вимогу громадянина термін розгляду може бути скорочено від встановленого цією статтею терміну. Звернення громадян, які мають встановлені законодавством пільги, розглядаються в першочерговому порядку. Після проведення перевірки викладених у зверненні фактів, у випадку відсутності підстав для надання роз'яснення або вмотивованої відмови в розгляді звернення, на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, Уповноважений відкриває провадження. При здійсненні провадження Уповноваженого можуть вживатись такі заходи, зокрема: надсилання запитів до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від їх підпорядкування, форм власності та галузевої належності; здійснення моніторингових візитів.

Щодо порушень положень Конституції України, законів України, міжнародних договорів України стосовно прав і свобод людини і громадянина, Уповноважений має право виносити акти реагування: подання Уповноваженого та конституційне подання Уповноваженого. Подання Уповноваженого – акт, який вноситься Уповноваженим до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина. Конституційне подання Уповноваженого – акт реагування до Конституційного Суду України щодо вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акта Верховної Ради України, акта Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акта Автономної Республіки Крим; офіційного тлумачення Конституції України. Необхідно звернути увагу, що відповідно до положень статті 150 Конституції України, що право подавати конституційні подання, крім Уповноваженого мають: Президент України; щонайменше сорок п'ять народних депутатів України; Верховний Суд; Верховна Рада АРК.

Відповідно до ст. 11 Закону № 776 Уповноважений має право призначати своїх представників у межах виділених коштів, затверджених Верховною Радою України. Організація діяльності та межі повноважень представників Уповноваженого регулюються Положенням про представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, яке затверджується Уповноваженим (далі – Положення про Представників) [13]. Представники Уповноваженого є підзвітними та підконтрольними Уповноваженому. Основними завданнями Представників Уповноваженого згідно з Положенням про

Представників є представництво Уповноваженого у відповідній сфері або регіоні з метою здійснення парламентського контролю прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України і в межах її юрисдикції. На представників Уповноваженого, які працюють на постійній основі, розповсюджуються гарантії забезпечення діяльності Уповноваженого, передбачені чинним законодавством України. Станом на 2023 р., Уповноважений має своїх представників за такими напрямками: Представник Уповноваженого з соціальних та економічних прав; Представник Уповноваженого з прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України; Представник Уповноваженого з прав людини в системі органів сектору безпеки й оборони; Представник Уповноваженого з інформаційних прав; Представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи; Представник Уповноваженого з рівних прав і свобод прав національних меншин політичних та релігійних поглядів; Представник Уповноваженого з прав дитини. Також Уповноважений має своїх представників у регіонах [14].

Для забезпечення діяльності Уповноваженого утворюється секретаріат, який є юридичною особою, має свій рахунок у банку та печатку встановленого зразка. Структура секретаріату, розподіл обов'язків та інші питання щодо організації його роботи регулюються Положенням про секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [15]. Призначення на посаду та звільнення працівників Секретаріату здійснюються Уповноваженим, на працівників секретаріату поширюється дія Закону України «Про державну службу». Необхідно звернути увагу, що відповідно до п. 8 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про державну службу», дія цього Закону не поширюється на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представників. Секретаріат складається зі структурних підрозділів, на які покладаються завдання з організаційного, правового (юридичного), науково-консультативного, інформаційно-аналітичного, науково-експертного, іншого забезпечення діяльності Уповноваженого по різних напрямках, направлених на захист прав громадян.

В умовах повномасштабної війни в Україні перед Уповноваженим виникають нові питання щодо дотримання прав громадян, які зазнали наслідків збройної агресії РФ проти України, додержання прав військовослужбовців, цивільних заручників тощо. У Секретаріаті Уповноваженого діє дев'ять основних напрямів по захисту прав громадян: у сфері соціальних та економічних прав; у системі органів сектору безпеки й оборони; які постраждали від збройної агресії проти України; прав дитини; у сфері рівних прав і свобод, прав національних меншин,

політичних та релігійних поглядів; інформаційних прав; у місцях не-свободи; права на справедливий суд та процесуальних прав, а також міжнародне співробітництво. Уповноважений та його представник у секторі безпеки увійшли до складу Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими; вони беруть участь в організації процесу звільнення військовополонених та цивільних заручників і безпосередньо присутні під час таких звільнень.

Станом на 29 грудня 2023 р. до всіх структурних підрозділів Секретаріату Уповноваженого надійшло та розглянуто 95 768 звернень, це на 26% більше, ніж у 2022 р. (42 485 звернень). Кількість зареєстрованих звернень у 2023 р. представлена у такий спосіб: Департамент моніторингу додержання прав у секторі оборони та прав ветеранів і військовослужбовців, полонених та членів їхніх родин – 16 880 (у 2022 р. – 4591); Департамент моніторингу додержання права на справедливий суд та процесуальних прав – 5993 (3006); Департамент моніторингу додержання інформаційних прав – 4060 (3371); Департамент моніторингу додержання соціальних та економічних прав – 3497 (2675); Департамент моніторингу додержання прав громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України – 2217 (951); Департамент моніторингу додержання прав дитини – 1643 (849); Департамент моніторингу додержання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів – 1114 (863). Департаментом з питань реалізації національного превентивного механізму було проведено відповідно 488 (345) візитів [16].

Працівники сектору оборони та прав ветеранів і військовослужбовців, полонених та членів їхніх родин упродовж 2023 р. опрацювали понад 16 200 звернень від родичів військовополонених і позбавлених свободи цивільних громадян. У Секретаріаті Уповноваженого відбуваються зустрічі з членами родин полонених військових і жертв насильницьких зникнень, загалом із цих питань проведено 79 заходів та понад 373 особистих прийомів громадян. У цьому напрямі поновили права 739 осіб у 461 випадку; здійснили 133 моніторингових візитів задля контролю додержання прав військовослужбовців, рівня медичного забезпечення УБД, реабілітаційних послуг, проходження ВЛК; відкрили 23 провадження щодо дотриманням передбачених законодавством виплат військовослужбовцям, звільненим зі служби, пенсіонерам, особам з інвалідністю, полоненим, членам їхніх родин; підготовлені позиції Уповноваженого до 468 нормативно-правових актів.

У Секретаріаті Уповноваженого працюють над забезпеченням соціальних та економічних прав. У цій сфері протягом 2023 р. внесли п'ять подань

Уповноваженого щодо усунення виявлених порушень, що мають конкретні результати; поновили права 18 587 громадянам; відкрили 599 проваджень Уповноваженого ВР України з прав людини; внесли п'ять подань Уповноваженого щодо усунення виявлених порушень прав людини; провели 120 моніторингових, якими охопили 270 об'єктів; опрацювали 1365 нормативно-правових актів, які виносились на засідання урядових комітетів, комітетів Верховної Ради України або надходили на погодження; провели 180 правопросвітницьких заходів у сфері додержання соціальних та економічних прав; провели три засідання Експертної ради при Представнику Уповноваженого з соціальних та економічних прав.

Працівники у сфері захисту прав дитини за 11 місяців 2023 р. поновили права 584 дітей за 89 зверненнями, також за результатами трьох моніторингових візитів поновили права 15 038 дітей; здійснили 97 моніторингових візитів, з них – сім до дитячих будинків-інтернатів.

У діяльності щодо захисту прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії РФ проти України у 2023 р. було поновлено права 9270 громадянам, які постраждали через війну; здійснено 1502 моніторингових візитів з цього напрямку; опрацьовано 2831 проєкт нормативно-правових актів, що виносились на розгляд урядових комітетів, комітетів Верховної Ради України чи надходили на погодження; проведено 725 просвітницьких заходів; проведено чотири засідання Експертної ради при Представникові Уповноваженого з прав громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України.

Секретаріат Уповноваженого працює у сфері захисту інформаційних прав: за 2023 р. відкрили 1356 проваджень для здійснення заходів реагування й поновлення прав; поновили права 768 громадян; склали 41 протокол про адміністративні правопорушення; надали 150 рекомендацій та роз'яснень щодо практичної реалізації права громадян на звернення, доступу до публічної інформації та захисту персональних даних; розглянули 714 проєктів нормативно-правових актів; провели 101 перевірку щодо додержання законодавства про захист персональних даних у міністерствах, органах місцевого самоврядування, підприємствах тощо; видали 96 приписів про усунення порушень, які є обов'язковими для виконання; здійснили 40 моніторингових у сфері доступу до публічної інформації; направили вісім подань Уповноваженого до органів державної влади.

Працівниками Департаменту моніторингу додержання права на справедливий суд та процесуальних прав відкрито 314 проваджень Уповноваженого; внесено 19 подань Уповноваженого про вжиття відповідних заходів про усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина;

поновлено у 434 випадках порушені процесуальні права; здійснено 123 моніторингових спостережень судових засідань. Правоохоронні органи за результатами ініційованих Уповноваженим перевірок та вжитих заходів за 66 фактами внесли інформацію до Єдиного реєстру досудових розслідувань; органи прокуратури внесли 79 обов'язкових до виконання вказівок щодо поновлення порушених прав осіб, які утримуються в місцях несвободи. Опрацювали 420 проєктів нормативно-правових актів, підготували 14 рекомендацій до Парламенту та Уряду країни з пропозиціями щодо необхідності розроблення нормативно-правових актів або внесення змін до чинних актів законодавства України з метою дотримання процесуальних прав людини і громадянина.

Секретаріат Уповноваженого здійснює постійні відвідування місць несвободи та виявляє там порушення прав людини. Так, під час дії воєнного стану здійснили 730 відвідувань. Групи НППМ виявляють такі системні порушення прав людини: право на життя, належну медичну допомогу, зв'язок із зовнішнім світом, право на захист, належні умови тримання та інші. Унаслідок вторгнення Росії український НППМ стикається з низкою викликів. Від обстрілів Росії зазнають шкоди місця несвободи. Наразі через агресію РФ пошкоджено 124 місць несвободи, 12 – зруйновано. Понад 40 місць несвободи залишились на тимчасово окупованій території. За результатами виявлених порушень відкрито 26 кримінальних проваджень; за ініційованими проведеннями службових розслідувань притягнуто до дисциплінарної відповідальності 62 особи; за розглядом подань Уповноваженого – 55 осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Розглянуто та опрацьовано 27 нормативно-правових актів; 1109 листів щодо перевірки фактів можливих порушень прав та свобод людини та громадянина; поновлено права людини у 203 випадках; опрацьовано 231 нормативно-правовий акт.

Працівниками у сфері рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів поновлено права людини у 203 випадках; опрацьовано 231 нормативно-правовий акт; здійснено 57 моніторингових візитів і безвиїзних перевірок.

Департамент міжнародного співробітництва та європейської інтеграції організував 171 зустріч з іноземними делегаціями, зокрема з главами держав, представниками Організації Об'єднаних Націй (ООН), Організації з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ), Ради Європи, Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста (МФЧХ), Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ), Головами НІПЛ (національних інституцій з прав людини) та омбудсманамі інших держав, керівництвом мереж НІПЛ;

здійснено 35 закордонних візитів. За кордоном працює два Тимчасові представництва Уповноваженого: у Великій Британії та Ірландії [16].

Для дотримання принципу незалежності Уповноваженого, фінансування діяльності Уповноваженого здійснюється за рахунок Державного бюджету України та щорічно передбачається в ньому окремим рядком.

Законодавством передбачений обов'язок Уповноваженого звітувати про свою діяльність. Відповідно до положень ст. 18 Закону № 776 Уповноважений щороку представляє Верховній Раді України щорічну доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими і службовими особами, які порушували своїми діями (бездіяльністю) права і свободи людини і громадянина, та про виявлені недоліки в законодавстві щодо захисту прав і свобод людини і громадянина. Щорічна доповідь подається Уповноваженим до Верховної Ради України до 20 березня поточного року. Щорічна доповідь повинна містити посилання на випадки порушень прав і свобод людини і громадянина, щодо яких Уповноважений уживав необхідних заходів, на результати перевірок, що здійснювалися протягом року, висновки та рекомендації, спрямовані на поліпшення стану забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також інформацію про стан виконання рекомендацій, викладених у щорічній доповіді за попередній рік [17]. Відповідно до частини другої статті 23 Закону України «Про захист персональних даних» Уповноважений включає до своєї щорічної доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні звіт про стан додержання законодавства у сфері захисту персональних даних. У випадках, передбачених законом, або за власною ініціативою, або на виконання рішення Верховної Ради України Уповноважений представляє Верховній Раді України спеціальну доповідь (довіді) з окремих питань додержання в Україні прав і свобод людини і громадянина [18, 19].

Висновки. Аналіз нормативно-правових актів дає змогу підсумувати: в Україні Уповноважений є невід'ємним елементом конституційної системи захисту прав і свобод людини і громадянина. Діяльність Уповноваженого характеризується: високим конституційним статусом Уповноваженого з прав людини, який закріплено у статтях 55, 85, 101 Конституції України; незалежністю Уповноваженого від будь-якого органу державної влади або місцевого самоврядування, їх посадових осіб; запровадженням єдиної моделі омбудсмана на національному рівні; широкою юрисдикцією Уповноваженого; значними повноваженнями щодо проведення прова-

джені та моніторингі, у тому числі з власної ініціативи для виявлення випадків порушень прав людини; правом ініціювати обов'язкові для розгляду подання з викладенням рекомендацій щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини органами державної влади, місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємств, установ організацій; можливістю безпосереднього звернення до Уповноваженого широких верств населення тощо. Інформація про діяльність Уповноваженого, правила звернення та підстави звернення до українського омбудсмена можуть допомогти людині у відстоюванні своїх порушених прав з метою їх відновлення.

Список бібліографічних посилань

1. Athanasios Raptis, Odysseas Kopsidas, Labrini Motsia, Stefanos Polymenopoulos, Adamadia Simopoulou, Athanasios Gegkas, Charalampos Platis. (2019). "A Methodological Approach for Effective and Sustainable Strategic Planning in Independent Authorities: The Case of the Hellenic Ombudsman", Springer Proceedings in Business and Economics, in: Damianos P. Sakas & Dimitrios K. Nasiopoulos (ed.), *Strategic Innovative Marketing*, pp. 159-168, Springer. URL: https://econpapers.repec.org/bookchap/sprprbchp/978-3-030-16099-9_5_f21.htm (дата звернення: 09.02.2024).

2. Harvey Brian. (2022). "Ombudsman-type services – A citizen perspective". *Administration, Sciendo*, vol. 70 (2), pp. 1-23, May. <https://doi.10.2478/admin-2022-0009>

3. Glusac Luka. (2019). The Ombudsman: Models, Powers and Accountability. *ResearchGate, February*. URL: https://www.researchgate.net/publication/349251840_The_Ombudsman_Models_Powers_and_Accountability <https://doi.10.13140/RG.2.2.30116.40326>

4. Dahlvik Julia, Pohn-Weidinger Axel, Kollegger Martina. (2020). "Independence despite Political Appointment? The Curious Case of the Austrian Ombudsman Board". *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy, Sciendo*, vol. 13 (2), pp. 181-210, December. <https://doi.10.2478/nispa-2020-0020>

5. Uang Doris. (2023). The Study of the Independence of the Ombudsman System in Europe and Asia. URL: https://www.researchgate.net/publication/371205951_The_Study_of_the_Independence_of_the_Ombudsman_System_in_Europe_and_Asia/citation/download (дата звернення: 09.02.2024).

6. Aarhus University. Nordics. Info. Ombudsman. URL: <https://nordics.info/show/artikel/preview-ombudsman-1/> (дата звернення: 09.02.2024).

7. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.02.2024).

8. Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання: Протокол ратифіковано Законом України № 22-V (22–16) від 21.07.2006. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48#Text (дата звернення: 09.02.2024).

9. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 09.02.2024).

10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 09.02.2024).

11. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 09.02.2024).

12. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.02.2024).

13. Положення про представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Затверджено наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 20 жовтня 2022 року № 84.15/22. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v84_1715-22#Text (дата звернення: 09.02.2024).

14. Сайт Уповноваженого: Представники Уповноваженого. *Офіційний вебсайт*. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/predstavniki-upovnovazhenogo> (дата звернення: 09.02.2024).

15. Положення про Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Затверджено наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 14 жовтня 2022 року № 79.15/22. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v79_1715-22#Text (дата звернення: 09.02.2024).

16. Тримаймо Україну! Не даймо їй впасти! *Омбудсман України* :

вебсайт. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/richnii-brif-2023-ukr.pdf> (дата звернення: 09.02.2024).

17. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. *Омбудсман України* : вебсайт. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/> (дата звернення: 09.02.2024).

18. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану. *Омбудсман України* : вебсайт. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/C%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8CWeb.pdf> (дата звернення: 09.02.2024).

19. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо додержання прав осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України за період 24 лютого – 31 жовтня 2022 року. *Омбудсман України* : вебсайт. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%96/bec87182-377e-4a49-a7c6-663b4f67ad3d.pdf> (дата звернення: 09.02.2024).

References

1. Athanasios Raptis & Odysseas Kopsidas & Labrini Motsia & Stefanos Polymenopoulos & Adamadia Simopoulou & Athanasios Gegkas & Charalampos Platis. (2019). “A Methodological Approach for Effective and Sustainable Strategic Planning in Independent Authorities: The Case of the Hellenic Ombudsman”, Springer Proceedings in Business and Economics, in: Damianos P. Sakas & Dimitrios K. Nasiopoulos (Ed.), *Strategic Innovative Marketing*, 159-168, Springer. Retrieved from https://econpapers.repec.org/bookchap/sprprbchp/978-3-030-16099-9_5_f21.htm (Last accessed: 09.02.2024).

2. Harvey, B. (2022, May). “Ombudsman-type services – A citizen perspective”. *Administration, Sciendo*, 70(2), 1-23. <https://doi.10.2478/admin-2022-0009>

3. Glusac, L. (2019, February). The Ombudsman: Models, Powers and Accountability. *ResearchGate*. <https://doi.10.13140/RG.2.2.30116.40326>

4. Dahlvik, J. & Pohn-Weidinger, A. & Kollegger, M. (2020, December). “Independence despite Political Appointment? The Curious Case of the Austrian Ombudsman Board”, *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy, Sciendo*, 13(2), 181-210. <https://doi.10.2478/nispa-2020-0020>

5. Uang, D. (2023). The Study of the Independence of the Ombudsman System in Europe and Asia. ResearchGate. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/371205951_The_Study_of_the_Independence_of_the_Ombudsman_System_in_Europe_and_Asia/citation/download (Last accessed: 09.02.2024).

6. Aarhus University. Nordics. Info. Ombudsman. Retrieved from <https://nordics.info/show/artikel/preview-ombudsman-1/> (Last accessed: 09.02.2024).

7. Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny: Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 1997 roku № 776/97-VR [On the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights: Law of Ukraine dated December 23, 1997 No. 776/97-VR]. (1997). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine [in Ukrainian]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Last accessed: 09.02.2024).

8. Fakultativnyi protokol do Konventsii proty katuvan ta inshykh zhorstokykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiut hidnist, vydiv povodzhennia ta pokarannia: Protokol ratyfikovano Zakonom Ukrainy № 22-V(22-16) vid 21.07.2006 [Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment: The Protocol was ratified by Law of Ukraine No. 22-V(22-16) dated 07/21/2006]. (2006). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine [in Ukrainian]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48#Text (Last accessed: 09.02.2024).

9. Pro zakhyst personalnykh danykh: Zakon Ukrainy vid 1 chervnia 2010 roku № 2297-VI [On the protection of personal data: Law of Ukraine dated June 1, 2010 No. 2297-VI]. (2010). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine [in Ukrainian]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (Last accessed: 09.02.2024).

10. Pro dostup do publichnoi informatsii: Zakon Ukrainy vid 13 sichnia 2011 roku № 2939-VI [On access to public information: Law of Ukraine dated January 13, 2011 No. 2939-VI]. (2011). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine [in Ukrainian]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (Last accessed: 09.02.2024).

11. Pro zasady zapobihannia ta protydii dyskryminatsii v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2012 roku № 5207-VI [On the principles of preventing and countering discrimination in Ukraine: Law of Ukraine dated September 6, 2012 No. 5207-VI]. (2012). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine [in Ukrainian]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (Last accessed: 09.02.2024).

12. Pro zvernennia hromadian: Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1996 roku № 393/96-VR [On appeals by citizens: Law of Ukraine dated October 2, 1996 No. 393/96-VR]. (1996). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Last accessed: 09.02.2024).

13. Polozhennia pro predstavnykiv Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny: Zatverdzheno nakazom vid 20 zhovtnia 2022 roku № 84.15/22 [Regulations on representatives of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights: Approved by Order No. 84.15/22 dated October 20, 2022]. (2022). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* [in Ukrainian]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v84_1715-22#Text (Last accessed: 09.02.2024).

14. Predstavnyky Upovnovazhenoho [Representatives of the Commissioner]. (2024). *Upovnovazheny Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny – Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/predstavniki-upovnovazhenogo> (Last accessed: 09.02.2024).

15. Polozhennia pro Sekretariat Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny: Zatverdzheno nakazom vid 14 zhovtnia 2022 roku № 79.15/22 [Regulations on the Secretariat of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights: Approved by Order No. 79.15/22 dated October 14, 2022]. (2022). *Upovnovazheny Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny – Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights* [in Ukrainian]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v79_1715-22#Text (Last accessed: 09.02.2024).

16. Trymaimo Ukrainu! Ne daimo yii vpasty! [Let's stand for Ukraine. Let's not let it fall!]. (2023). *Upovnovazheny Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny – Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/richnii-brif-2023-ukr.pdf> (Last accessed: 09.02.2024).

17. Shchorichna dopovid pro stan doderzhannia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini u 2022 rotsi [Annual report on the state of observance and protection of human and citizen rights and freedoms in Ukraine in 2022]. (2023). *Upovnovazheny Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny – Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/> (Last accessed: 09.02.2024).

18. Spetsialna dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo stanu doderzhannia sotsialnykh ta ekonomichnykh prav povnolitnykh osib, yaki potrebuiut opiky ta pikluvannia, v umovakh dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu. [Special report of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights on the state of observance of social and economic rights of adults in need of guardianship under the legal regime of martial law]. (2023). *Upovnovazheny Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny – Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/C%D0%BF%D0%B5%D1%-86%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8CWeb.pdf> (Last accessed: 09.02.2024).

19. Spetsialna dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo doderzhannia prav osib, yaki postrazhdaly vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy za period 24 liutoho – 31 zhovtnia 2022 roku [Special report of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights on the observance of the rights of persons affected by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine (for the period February 24 - October 31, 2022)]. (2022). *Upovnovazheny Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny – Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights* [in Ukrainian]. Retrieved from <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%96/bec87182-377e-4a49-a7c6-663b4f67ad3d.pdf> (Last accessed: 09.02.2024).

Стаття надійшла до редакції 01.03.2024.

Maiia Ivanova,

Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: ivanova@nbuv.gov.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0243-3478>

Yurii Ivanov,

PhD (Law), Associate Professor, Head of Department,

Secretariat of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights

21/8 Instytutaska St., Kyiv 01008, Ukraine

e-mail: ombudsman.kiev@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6947-7873>

Informational and Legal Aspects of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights' Activities

The relevance of the topic is conditioned by the emergence of new areas of activity of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights related to martial law. *The purpose of the article* is to emphasize the state's duty to create the necessary and sufficient conditions for the implementation of the mechanism for the protection of human and citizen rights and freedoms; to disclose the legal status of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights; to determine his authority; to disclose the grounds and procedure for applying to the Commissioner. *The research methodology* is based on systemic and structural approaches, on methods of comparative, historical, and legal analysis, including an interdisciplinary approach. *The scientific novelty* consists in the generalization of normative legal acts, which define the role of the Commissioner in ensuring the constitutional rights of a person and a citizen, establishing specific mechanisms for ensuring protection and renewing the rights and freedoms of a person and a citizen. *The conclusions* emphasize the fact that full-scale military aggression increased the urgency of the issue of ensuring the constitutional rights of a person and a citizen.

Keywords: ombudsman, Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, human rights, protection of constitutional rights, martial law, parliamentary control.